

Леся ГОРИЧКО,
вчитель
суспільно-гуманітарної гімназії
№ 176 м. Києва

«ПІШОВ У ТИХЕ ЗОЛОТО ДІБРОВИ...»

Урок у 9 класі

Тема. Творчість Віктора Кушніра.

Мета: ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Віктора Кушніра, відкрити їм поетичний світ, витворений літератором, удосконалити вміння робити ідейно-художній аналіз поетичного твору; розвивати образне мислення, зацікавленість поезією, збагачувати та вдосконалювати мовлення учнів, виробляти вміння зіставляти факти і робити висновки, формувати комунікативну, інформаційну, творчу компетентності, шліфувати навички виразного читання; виховувати повагу до особистості та творчості митця, вміння співпереживати, плекати високу духовність, почуття патріотизму, національної гідності.

Тип уроку: урок засвоєння нового матеріалу.

Обладнання: портрет Віктора Кушніра, збірки віршів, статті письменника, фотоматеріали, таблиці з теорії літератури, дидактичний матеріал.

Перебіг уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Епіграф: Пішов у тихе золото діброви,

Коли повернеться – нікому не сказав.

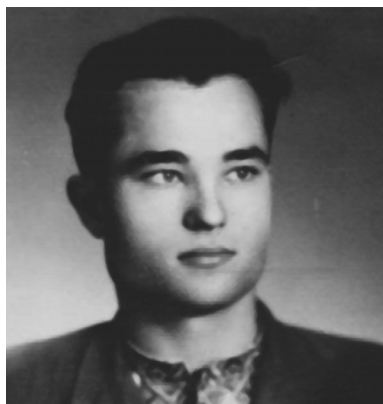
Віктор Кушнір

Звучить улюблена поетова народна пісня «Там, де ятрань круто в'ється».

Декламатор.

Коли якоїсь осені дорога,
Як птиця над ясною мрійністю озер,
Мого зупинить друга край порога, –
Не говоріть, що я умер.
Пішов у тихе золото діброви,
Коли повернеться – нікому не сказав.
Він почекає і піде, щоб знову
Мені гучна приснилася гроза.
Мереживо туману й віть волога...
Мабуть, давно забулося, де я тепер...
Приходять друзі і чекають довго.
Не говоріть, що я умер!

Учитель. Це рядки з поеми Віктора Кушніра «Боярка Островського». Він наче передбачав, що короткою буде його власна життєва дорога. Мабуть, поети мають-таки дар провидіння.

Віктора Кушніра не стало на 37 році життя. Це сталося 2 жовтня 1973 року. Його творча спадщина варта нашої уваги. Невелика обсягом, вона наснажена сердечністю і щирістю, великою любов'ю до

світу. Увібравши в себе дешицю цього духовного скарбу, ми станемо добрішими, великодушнішими.

III. Оголошення теми уроку. Цілевизначення.

Учитель. Наш урок присвячений пам'яті талановитого поета, вдумливого і здібного журналіста. Ознайомимось з творчістю Віктора Кушніра, спробуємо доторкнутися душею до його одухотвореного слова і побачити незвичайне у звичайному, піднесене – у буденному, крізь призму його поетичних сентенцій подивитися на своє життя, мрії, прагнення. Зробимо ідейно-художній аналіз віршів, які звучатимуть на уроці.

IV. Опрацювання навчального матеріалу. (Учні мали випереджувальні завдання: «біографи» та «літературознавці» озвучують підготовлені повідомлення, а декламатори читають напам'ять поетичні ілюстрації до них.)

«Біограф». Віктор Кушнір народився на Хмельниччині, а спочиває вічним сном на Байковому цвинтарі в Києві. Свічка життя митця швидко згоріла, але світло і тепло, які вона дарувала світові, зберігаються в серцях тих, хто знав поета чи ознайомився з його творчістю.

А роботу нелегку маю:
Розігнавши ночей каламуть,
Людам сонце
Я підіймаю.

«Лист, принесений осінню»

Народився Віктор Кушнір 3 серпня 1937 року в селі Калиня Кам'янець-Подільського району на Хмельниччині. Батьки йому, як напише пізніше поет, «дали тривожну душу українця».

Декламатор.

Журавлі з Калиня

Довгі тіні витомлених крил
Ронять на холодний обрій синій.
Впізнаю між птиць світанної пори
Журавлів з Калиня.
Виродженню цілий вік протистоять.
Вловлюють зіницями проміння,
І летять, печально так у світ летять
Журавлі з Калиня.
Тугою на материнськім полотні,
Святополковим рядком нетлінним
Линуть, залишившись при мені,
Журавлі з Калиня.

Малою батьківщиною для нього стала благодатна княжпільська земля, куди згодом переїхали батьки. Там у колі великої сім'ї, де виховувалося п'ятеро дітей, зростав майбутній майстер слова.

Проте дитинство хлопця затьмарила страшна трагедія. Сільські хлопчаки знайшли гранату, що з

часів війни лежала в землі, і почали гратися нею. Від її вибуху друзі загинули, а Віктор на все життя залишився інвалідом.

Декламатор.

Навік мобілізований

(Уривок)

Невійськовозобов'язаний! –
Вибухом навічно вписане
В полі, де снопи пов'язані
Тихий серпень заколисує.

.....
Око капсуля (ну й дивне!),
Мамо, твій синок видовбує...
Стигне біле сонце динею,
Тіні бродять за худобою.
Мати бачила: за виселком
Тіней здиблося клоччя, –
А не відала, не мислила,
Що у полі з її хлопчиком.

.....
Колосом із зерном випуклим,
Чистим полем, шляхом кованим,
Тишею, що раптом вибухла,
Я навік мобілізований.

Через хворобу програму середньої школи він не завжди опановував у класі за партою. Часто до їхньої хати після двох змін у школі поспішала сільська вчителька Євгенія Павлівна.

Декламатор.

У третю зміну

(Уривок)

Поза вікнами листя спалах,
А у хаті хлоп'я – у вогні...
Знову осінь, задумлива осінь стала
Журавлем при мені.
Знову, стуком озвавшись тихим,
Входить вересень в серце моє...
Умиває матусю сльозами лихот:
З ліжка син не встає.
Ніжним, лагідним голосом: «Можна?» –
Сум зігнала у мами з чола,
Увійшла у дитинство моє тривожне,
Гейби сонце ввійшла.
«Не журись, вчитись будемо вдома», –
Вся світилася з ласки й добра.
Мене владно у світ повела невідомий,
В грізний світ «Кобзаря».

Хвороба не зламала Віктора, а надзвичайна сила волі та душевна стійкість, наполегливість і відповідальність допомогли йому закінчити школу зі срібною медаллю та визначитися з майбутнім фахом.

Незабаром батьки переїхали в родинне обійстя – село Нагоряни Кельменецького району Чернівецької області. Саме в цьому мальовничому краєві, на берегах Дністра і розквітнув літературний талант Віктора Кушніра.

Декламатор.

Два береги

(Уривок)

Два береги – два обрії мого життя:
То вибухи калини за Калинем,
То над водою скелі тихе небуття...

Між ними – яструби і небо синє...
Гуде у світ любов незраджена моя
І не міліє в серці над вітрами.
Життя мого бистроплинна течія
Поміж двома струмує берегами.

Його світлі, зворушливі вірші – протипага складному життю. Сенса людського існування він убачав у праці, тому одразу після закінчення школи прийшов до редакції кельменецької районної газети «Рідне слово». Порівняно за короткий час юнак виріс від літературного працівника до редактора. Улюблений праці віддавався сповна. Згодом молодий, чистий душею хлопець зустрів свою долю – чудову дівчину Ніну, яка працювала у місцевій лікарні медичною сестрою.

Декламатор.

Русокоса, ніжна станом...

Русокоса, ніжна станом,
Очі – небо навесні.
Посміхнулася вустами.
А кому? Невже мені?
Ой, промчався швидко поїзд!
Залишилась вдалині.
Жить тепер у неспокої.
А кому? Авжеж, мені...

Через рік Віктор і Ніна побралися. Непросто було поєднувати часті журналістські відрядження, роботу в гірському селі Путилі на посаді редактора газети «Радянські Карпати», заочне навчання на факультеті журналістики Київського університету, але любов і молодече завзяття допомагали творити, долати життєві труднощі, зростати дужою.

Декламатор.

Дружино, світе мій

Дружино, сподіванням переймаюсь
Твоєї незрадливої душі.
І од зневір'я чорних лемешів
Я вірою твоєю захищаюсь.
Ти є. Вогнем любові очищаюсь.
Мовчать твоїм мовчанням комиші.
І човен у віки – агей, спіши! –
Чи він в мені, чи я у нім лишаюсь.
Пливім, моя любове. В світ несе
Зорі вітрило чисте, малинове,
І над чуттями юний сходить серп,
І одкровення вічне тихне слово.
У щасті і журбі, як світ єдиних,
Себе ми пропливаємо, дружино.

Журналістський доробок Віктора Кушніра вирізнявся простотою та душевністю, неординарністю думок і красою слова. Щиро й тепло писав

про людей праці. У кожен нарис, статтю, маленьку інформацію вкладав частку свого серця. Всі, хто мав нагоду спілкуватися з ним, захоплювалися невичерпністю творчої енергії, непідробним уболіванням за справу. Завдяки професіоналізму, своїм людським якостям Віктор Кушнір отримує посаду відповідального секретаря редакції газети «Радянська Буковина» в Чернівцях, згодом – завідувача відділу в столичній газеті «Вечірній Київ», стає членом Спілки журналістів України.

«Літературознавець». Крім журналістики, Віктор Кушнір кохався в поезії. Його творчість розвивалась у річищі української народнопісенної традиції, естетичний ідеал формувався під впливом народних уявлень про красу як гармонію людини і природи, тому в свідомості поета найглибше вкорінилися такі поняття, як совість, правда, порядність, чесність. Любов до України, людей праці, до природи – лейтмотив творчості літератора.

Уже перша збірка «Пам'ять», видана у 1968 році, засвідчила прихід у літературу неповторної творчої індивідуальності. У рецензії до дебютної збірки Микола Руденко написав: «Віктор Кушнір – безперечно, людина здібна. У нього є майбутнє в поезії...»

До мене вітер виходить
На сіно у давню повітку
Й витрушує сні,
В ночах загублені сні.

Людина, яка написала ці чудові рядки, не може не мати майбутнього».

Благословляючи у світ другу збірку «Неподільність», яка вийшла в 1972 році, Євген Гуцало підкреслював: «Віктор Кушнір – поет м'якого ліричного почуття, і більшість його віршів саме й приваблюють щирістю, сердечністю, отією “натуральністю” й справжністю переживань, які не позициш, які такі треба мати собі самому».

Третя збірка мала називатися «Нагоряни» і вийти у столичному видавництві. Не судилося. Під назвою «Повернення» вона вийшла посмертно у 1980 році. У передмові до збірки Михайло Ткач зазначав: «Йшов одухотворений невиситомою жагою творчості, натхненний споминами про батькову мужність на барикадах Хотинського повстання 1919 року, сповнений вдячності до матері за її невтомну турботу про синову долю... безмежно вірний ідеї життя – не поділяти себе на часткові захоплення й інтереси, не роздрібнювати світу на маленькі приватні світки, не розмінювати правди на дрібні самовиправдання».

Ліричний герой віршів Віктора Кушніра завжди усвідомлює: життя не знає черноток, майбутнє – це те, що ти сам створюєш сьогодні.

Декламатор.

День встає – зозулине пророцтво...

День встає – зозулине пророцтво.
День встає – мого віку мить.
Як у світі і нелегко, і непросто
Кожну мить по-справжньому прожити.
Спалювати на огні любові
Чистоту думок і почуття,
Щоб одною миттю випадково
Не закреслить цілого життя.

Людина починається з дитинства, саме з родини, від найрідніших людей беруть витоки її почуття: любов, милосердя, відповідальність. Від материнського тепла проростає синівська любов до землі, до людей. Усі вірші, які присвятив поет своїй матері, пройняті вдячністю, ніжністю.

Декламатор.

Дорога до матері

Чи не їй уже знати,
Як пекельно нелегко нести
Величаве ім'я у світі –
Мати.
Чи не їй перейняти
Золотаву вербову журбу,
У життя зійти зорями букв –
Мати.
Чи не їй через ґрати
Сину серце відкрити своє,
Бо священною правдою є
Мати.
Чи не їй біля хати
В душу сонячно соняшник вбіг,
Засвітився кленовий поріг:
Мати!

Не менш зворушливими є вірші, в яких Віктор Кушнір пише про батька.

Декламатор.

Батькові

(Уривок)

Густіє мла...
Шипшини куш, немов їжак,
Під місяць тихо викотив на шлях.
З косою на плечі йдеш полем синім,
І руки в тебе – як тяжке коріння,
А бачив ти дерева у вогні...
І пні, і пні – жахливі чорні пні...
А потім корчував узлісся чорне,
Й над віком жито встало неповторне.

Виходець із села, поет постійно тяжів до землі. Живучи в містах, часто згадував рідне село, улюблені нагорянські краєвиди.

Декламатор.

Нагоряни

Нагоряни, Нагоряни...
Круч стрімких повісплені лоби.
Спрагло п'ють Дністер тумани...
Безгоміння.
Яструби.

Серед піль тече дорога,
Аби влитися у цілий світ...
В подорожнику вологім
Прадіда мого вікує слід.

«Мікрофон». Змалюйте словесний портрет поета, яким він постав у вашій уяві.

Учитель. Кажуть, що поетом не можна стати, на поета не можна вивчитися, ним можна тільки народитися, успадковуючи все найкраще, найцінніше від свого народу. Віктор Кушнір обрав собі непростий життєвий шлях, і крокував ним чесно, достойно, поклавши у серце відповідальний обов'язок – бути потрібним людям. Про це розповідають вірші.

«Літературознавець». Джерелом натхнення поета був рідний край, напоений мудрістю і силою, красою та гармонією, чарівна мова земляків, творчість улюблених письменників. Перша збірка, до якої увійшло 29 поезій, об'єднаних змістом і стилем, – це гімн життю, любові, пам'яті серця. Пам'ять – єдина формула безсмертя. Поет щасливий тим, що живе, він радіє світові, тому вірші оптимістичні, життєствердні. Вони розкривають емоційний світ неординарної людини.

Декламатор.

Проміння – цвяхи золоті

Проміння – цвяхи золоті
Пробили хмарку в небі,
І на свою прозору тінь
Ступили легко верби.
На гілці котики малі
Вмостились горобцями
І спини гріють у теплі,
Промокши під дощами.
Губами ніжно їх торкнувся
І понесу в село вість:
Вербовий котик про весну
Промінням пише повість.

➤ До якого жанру лірики належить твір? Думку обґрунтуйте.

Який провідний мотив вірша?

Схарактеризуйте настроєвість твору, інтонації.

Якими засобами передається духовна спадковість ліричного героя зі світом природи?

Чим зворушують зорові картини?

Поясніть назву твору.

«Літературознавець». Вірші про кохання – це симфонія світлих почуттів, трепетна молитва душі. Кохання для поета – святе почуття. Це прочитується в ліричних поезіях – щирих, теплих.

Декламатор.

Тепло руки

Таїться дивовижна сила
В теплі дівочої руки.
Неспокій в серці залишила
Одним лиш потиском легким.
З її теплом у тихий вечір
Подамся в голубі сади.
Весняним яблуням на плечі
З гілля спаде пахучий дим.
Усі дороги захмеліють
В цвітіння житнього стебла,

Устане колосом надія,
Яка цвіла, в душі цвіла.
Тепло дівочих рук тендітних
На всіх довкола поділю.
У серці яблунево квітне:
«Люблю, люблю, люблю...»

➤ Змалюйте портрет ліричного героя, розкрийте його духовний світ.

Які художні засоби та прийоми використав автор? З якою метою?

Проаналізуйте поетичну фонетику, лексику поезії, визначте спосіб римування та віршовий розмір.

Декламатор.

Тарасова верба

Верба моя часто нагадує мені легенду...

Т.Шевченко

1

Хмарки над Гур'євим пливуть..
Ізвідти, де Дніпрова синь,
Пливуть, щоб провести у путь.
Твоя то, може, сестро, тінь?
Проїхав вулицею віз
Із верболозом молодим.
І тяжко робиться до сліз:
Скарають не одного ним.
Поет уперше звеселів
За всю важку далеку путь,
Знайшовши гілку на землі,
Що з воза випала, мабуть.
А унтер з-під широких брів
Глумливим поглядом вколов:
«Дивись, який дивак! Зрадів
Неначе золото знайшов».

2

З кибинок малюки й діди старезні
Навстріч виходять в сірих чапанах,
Коли слобідкою «акин Терезі»
Йде виглядять поштового човна.
Дивитись боляче, коли вертає
Він з берега до тихої верби,
Що мріє коло скелі Кара-Тау,
Сягнувши коренем живих глибин.
Легендами повилися стежини
Від неї у кибиточки курні.
То смуток і свята журба акина
Вербою проросли на чужині.

➤ Кому присвячений твір? Поясніть епіграф.

Визначте тему твору.

Сформулюйте ідею вірша.

З'ясуйте характер поезії, основні поетичні образи, картини, відтворені у вірші, прийоми зображення їх.

Назвіть особливості віршування, строфічної будови.

Декламатор.

І жито, й днина небувала...

І жито, й днина небувала
На втомі рук тривожно зріла.
Через літа червневий спалах
Над серцем не згортає крила.
Із ран усіх у наші жили
Крізь пам'ять днів струмилась болі,

Тому так рано ми сивіли,
Страждання світу взявши в долю.
Коли назвуть наш час вулканним,
Не буде в тому перебільшень.
В напрузі мислі від урану
Ми берегли цвітіння вишень.
Нам не лише зозуль кування
Дісталося од віку в спадок.
Сини на наше місце стануть –
Вони складуть про нас балади.

➤ На які роздуми налаштує вірш?

Які думки і почуття ліричного героя передано в поезії?

Які художні засоби допомагають розкрити їх?

Поділіться враженнями від поезії.

Чи актуальний твір сьогодні?

«Літературознавець». Друга збірка Віктора Кушніра – «Неподільність», вона більша за обсягом, багатша її жанрово-тематична палітра, розмаїтіша настроєвість. Як щира сповідь, звучать вірші, в яких переважають громадянські (вірші «Дністер», «Ріцос перекладає Шевченка», «Початок», «В мені з колиски верби...») та філософські («Навідини до друга дитинства», «Журавлині мити», «Ніч повноводдя») мотиви.

Декламатор.

Зостанеться в літах твоя криниця...

Зостанеться в літах твоя криниця,
Якогось дня загляне в неї син.
І зблисне в сутінку старих цямрин
З зеленої води німа зіниця.
І, ніби призабутий голос птиці,
Зметнеться ланцюговий добрий дзвін.
Ввіллється в кров живий огонь краплин
З ясних долонь священної зірниці.
Тоді вже можна в сиве забуття
З піщинкою відтихлого життя.
Бо що в твоїм земному йменні скромнім?
Лише любов прийде у щемкість мук,
У чисті поклики очей і рук –
Криниця стріне перед отчим домом.

➤ Визначте жанр лірики, провідний мотив вірша.

Які почуття ліричного героя створюють емоційне тло поезії?

Уособленням чого виступає криниця перед отчим домом?

Які художні образи запам'яталися?

Наведіть приклади майстерного використання виражальних засобів.

«Літературознавець». Третя, посмертна, збірка – «Повернення», як і дві попередні, промениється любов'ю до світу, до людей, до родини, до України. Ця любов – і в схилинні перед мужністю однофамільця, учасника Коліївщини Данила Кушніра, і в гордості за українця Святослава Фіоля, який надрукував перші кириличні книги, і у возвеличенні І.Котляревського, Т.Шевченка, Лесі Українки, О.Кобилянської, і у схвилюваній синівській сповідальності.

Проте не всі твори знайшли місце в книжках поета. Такі поезії, як «Вітряна брама», «Вбив я ідола в собі», «Дали одну, як солов'єві голос...» за радянських часів не могли бути надрукованими, оскільки своєю ідейною спрямованістю розходилися з офіційною ідеологією. Пристрасне слово Віктора Кушніра гідно поціноване в незалежній Україні: у 1996 році його посмертно прийнято до Спілки письменників України.

У 1998 році до другої частини хрестоматії «Письменники Буковини» ввійшли твори поета, у Княжполі та Нагорянах відкрилися шкільні музейні кімнати, енциклопедія всесвітньої мережі інтернет «Вікіпедія» містить сторінку, присвячену Вікторові Кушніру.

V. Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу.

Чому розглянуті збірки мають саме такі назви?

Які жанри лірики переважають у творчості поета?

Які головні ознаки поезій Віктора Кушніра?

Які провідні мотиви поетичних збірок? Узагальнену відповідь подати у формі асоціативної схеми.

Зразок схеми

VI. Підбиття підсумків уроку.

Які почуття пережили протягом уроку?

Яким чином продовжите знайомство з творчістю поета?

VII. Оголошення результатів навчальної діяльності (виставлення оцінок).

Домашнє завдання. Вивчити напам'ять один-два вірші Віктора Кушніра, підготувати ідейно-художній аналіз одного з них.